

Marko Đukić – Mislav Vizjak

**Uloga i značaj socialno humanitarnih i drugih aktivnosti hrvatskog Crvenog križa
Osječko-Baranjsko županije**

1. UVOD.....	195
2. ZAKONSKI I STATUTARNI OKVIR DJELOVANJA HRVATSKOG CRVENOG KRIŽA DRUŠTVA CRVENOG KRIŽA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE.....	196
3. NAČELA MEĐUNARODNOG POKRETA CRVENOG KRIŽA I CRVENOG POLUMJESECA.....	199
4. USTAVNI I ZAKONSKI STATUS NACIONALNIH MANJINA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	200
5. POLITIKA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE ZA UKLJUČIVANJE ROMA.....	203
6. OSVRT NA REALIZACIJU DRŽAVNIH STRATEGIJA I OPERATIVNIH PLANOVA ZA ROME I BROJNOST NACIONALNIH MANJINSKIH ZAJEDNICA U OSJEČKO-BARANJSKOJ ŽUPANIJI.....	204
7. HUMANITARNE AKTIVNOSTI HRVATSKOG CRVENOG KRIŽA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE.....	207
8. HUMANITARNE I S NJIMA POVEZANE AKTIVNOSTI DRUŠTAVA CRVENOG KRIŽA S PODRUČJA OSJEČKO- BARANJSKE ŽUPANIJE PREMA NACIONALNIM MANJINAMA S POSEBNIM OSVRTOM NA ROMSKU NACIONALNU ZAJEDNICU.....	212
9. POZITIVNI PRIMJER IZ PRAKSE.....	216
10. CONCLUSION OF OBSERVATION.....	217

Abstract

The operational framework of the Croatian Red Cross and within it its Osijek-Baranja County branch is the International Red Cross, the laws of Croatia, the professional, ethical and legal regulations and provisions relating to the nationalities living in Croatia, especially the Roma. The state's Strategic and Operational Program is the basis for measures relating to the Roma. The Croatian Red Cross and its Osijek-Baranja County branch focuses on social and humanitarian activities related to the Roma population. Particular attention is paid to assisting in educational activities, as well as healthcare assistance and outreach work in this area. Cooperation with Roma organizations and with people of Roma origin living in clusters in different parts of the settlement play an important role in the activities of the Red Cross. Despite all the positive examples, good and professional measures, the social, societal, educational and other integration of the Roma is not on the level it would be expected at the beginning of the 21st century.

A Horvát Vöröskereszt, annak Eszék-Baranya Megyei szervezete működési alapjául a Nemzetközi Vöröskereszt, a horvátországi törvények, a Horvátországban élő nemzetiségek, különös tekintettel a romákra vonatkozó szakmai, etikai, jogi előírások, megfogalmazások az irányadóak. Az állam Stratégiai és Operatív programja az alapja a romákkal kapcsolatos intézkedéseknek. A horvát Vöröskereszt, annak Eszék – Baranya megyei szervezeti tevékenységének középpontjában, a romákkal kapcsolatos intézkedéseket illetően a szociális, humanitárius tevékenységek állnak. Kiemelt figyelmet kap az oktatási tevékenység segítése is, valamint az egészségügyi segítség, a felvilágosító munka ezen a területen. A Vöröskereszt tevékenységében fontos szerepet kap a roma szervezetekkel való együttműködés, az egyes településrészekben tömbszerűen élő roma származású emberekkel való együttműködés. Minden pozitív példa, jó és szakszerű intézkedés ellenére sincs a romák társadalmi, szociális, oktatási és egyéb integrációja olyan fokon, mint amit a 21. sz. eleje megkövetelne.

1. UVOD

Na temelju dugogodišnje suradnje Grada Osijeka i Osječko-baranjske županije s gradom Pečuhom i Županijom Baranja (Republika Mađarska) na različitim područjima od gospodarskih, znanstvenih, stručnih, kulturnih do humanitarnih područja, došlo je i do suradnje na izradi raznih projekata financiranih iz sredstava EU fondova.

Tako je došlo i do suradnje Hrvatskog Crvenog križa Društva Crvenog križa Osječko-baranjske županije i Reda Malteških vitezova iz Pečuha u pripremi projekta prekogranične suradnje financirane iz Europskog fonda za regionalni razvoj Interreg.

U projektu su s hrvatske strane uključeni Općina Darda Hrvatski Crveni križ Općinsko društvo Crvenog križa Darda kao partneri nositelja projekta Reda malteških vitezova iz Pečuha čiji je partner s mađarske strane udruga INDUS-VÖLGYE EGYESÜLET.

S hrvatske strane Općinsko društvo Crvenog križa Darda²²⁰ angažiralo je kao suradnika na projektu udrugu „Đola“ iz Darde, dok Županijski Crveni križ²²¹ kao inicijator ostaje na raspolaganju za pomoć u slučaju nastanka nekih problema u provedbi projekta.

Isto tako, u svojstvu tadašnjeg ravnatelja, a sadašnjeg predsjednika Županijskog Crvenog križa preuzeo sam suradnju s udrugom INDUS-VÖLGYE EGYESÜLET iz čega je proizašla obveza prikazivanja uloge i značaja socijalno humanitarnih i drugih aktivnosti Županijskog Crvenog križa usmjerenih na nacionalne manjine s posebnim osvrtom na pomoć Romskoj zajednici. U odnosu na ovako zadanu temu u uvodu je nužno istaknuti da, prema načelima Pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, pristup programima Crvenog križa bilo kojeg pojedinca ili određene grupe jednako je dostupan bez obzira na nacionalnu, rasnu, vjersku, klasnu, socijalnu, dobnu, spolnu, političku pripadnost ili bilo koju drugu razliku tražitelja usluge Crvenog križa, pri čemu se nastoji ublažiti njegove ili njihove muke i pružiti pomoć, isključivo vodeći računa o vrsti i intenzitetu potreba, dajući prednost najhitnijim slučajevima unesrećenih. U tome mi pomaže i Mislav Vizjak iz Osijeka, trenutno student Medicinskog fakulteta u Pečuhu.²²²

U kontekstu međunarodnih sporazuma, pravne stečevine Europske unije i Ustava Republike Hrvatske, Republika Hrvatska kao demokratska država, posebno je različitim dokumentima i propisima uredila problematiku nacionalnih manjina. U tom smislu postoje i neke specifičnosti u djelovanju Županijskog Crvenog križa koje se odnose na nacionalne manjine, a posebno Romsku nacionalnu zajednicu koje će dalje biti prikazane.

2. Zakonski i statutarni okvir djelovanja Hrvatskog Crvenog križa Društva Crvenog križa Osječko-baranjske županije

Zakonom o Hrvatskom Crvenom križu²²³ kao *lex specialis* regulirano je djelovanje Hrvatskog Crvenog križa kao jedinstvene organizacije Crvenog križa na teritoriju Republike Hrvatske. Zakon o Hrvatskom Crvenom križu određeno je 14 javnih ovlasti koje je Republika Hrvatska

²²⁰ Pod nazivom Općinsko društvo Crvenog križa Darda u kontekstu ovog rada podrazumijeva se Hrvatski Crveni križ Općinsko društvo Crvenog križa Darda sa sjedištem na adresi Svetog Ivana Krstitelja 116 A u Dardi.

²²¹ Pod nazivom Županijski Crveni križ u kontekstu ovog rada podrazumijeva se Hrvatski Crveni križ Društvo Crvenog križa Osječko-baranjske županije sa sjedištem na adresi Europska Avenija 10 u Osijeku.

²²² Stavovi izneseni u ovom radu stavovi su autora i ne izražavaju nužno stavove Hrvatskog Crvenog križa Društva crvenog križa Osječko-baranjske županije.

²²³ Zakon o Hrvatskom Crvenom križu (NN 71/10, 136/21).

dala Hrvatskom Crvenom križu.²²⁴ Sve javne ovlasti sukladno Zakonu i načelima Hrvatskog Crvenog križa na direktan ili indirektan način odnose se na sve građane Republike Hrvatske pa tako i na pripadnike svih nacionalnih manjina. Međutim za potrebe ovog rada posebno ističemo sljedeće javne ovlasti: zastupanje i promocija ideje i načela Međunarodnog pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca te zalaganje za zaštitu svih žrtava i zaštitu ljudskih prava; pronalaženje zaprimanje i raspodjela humanitarne pomoći od međunarodnih organizacija i drugih donatora, te nacionalnih društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca za potrebe na području Republike Hrvatske kako u izvanrednim tako i u redovnim situacijama; u slučaju velikih prirodnih, ekoloških, tehnoloških i drugih nesreća s posljedicama masovnih stradanja i epidemija u zemlji i svijetu pokreće, organizira, provodi i sudjeluje u redovnim i izvanrednim akcijama solidarnosti u Republici Hrvatskoj za pomoć osobama u potrebi. Također, Zakonom su regulirani programski zadaci koji se odnose na humanitarno i drugo djelovanje kroz 11 normiranih djelatnosti od kojih za potrebe ovog rada posebno ističem: sudjelovanje u prihvatu, smještaju, organizaciji života i poduzimanje drugih mjera koje pridonose zbrinjavanju ugroženog i nastradalog stanovništva, rad na zdravstvenom odgoju, prosvjećivanju i informiranju svojih članova i drugih građana, a posebno djece i mladih; Poticanje i osposobljavanje za zdravstvenu samozaštitu i su zaštitu, kao i pružanje pomoći građanima. Sudjelovanje u promociji zdravog načina života te prevenciji bolesti ovisnosti, rehabilitaciji i resocijalizaciji ovisnika; Organiziraju prijevoza, pružaju usluge smještaja i prehrane osobama kojima je takav oblik pomoći potreban iz zdravstvenih, socijalnih ili drugih sličnih razloga (kuhinje Hrvatskog Crvenog križa, dostava hrane u kuću, usluge u centrima, odmaralištima i kampovima Hrvatskog Crvenog križa, škola u prirodi, obuka neplivača, oporavak djece i mladeži iz socijalno ugroženih obitelji i članova Hrvatskoga Crvenog križa i dr.) te usluge iste vrste za svoje članove, članove Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, drugih država ili međunarodnih organizacija, osobito u sklopu međunarodne razmjene, ostvarivanje programa edukacije, odgoja i osposobljavanja djece, mladih i stanovništva za obavljanje zadaća Crvenog križa.; Organiziranje službe za njegu i pomoć bolesnih i nemoćnih u kući, osposobljavaju djelatnike za rad u službi te obučavaju građane i članove obitelji za njegu bolesnika; organiziraju i provode prijevoz robe u humanitarne i druge svrhe, prijevoz osoba s invaliditetom, kroničnih bolesnika, starih i nemoćnih te osoba s tjelesnim ili mentalnim oštećenjem, dobrovoljnih davatelja krvi i članova

²²⁴ Zakonom o HCK, člankom 8. stavkom, stavkom 2. određeno je da sve javne ovlasti koje ima Hrvatski Crveni križ imaju i svi njegovi ustrojstveni oblici, a to su općinska, gradska i županijska društva Crvenog križa.

Crvenog križa; Provedba programa pomoći i njege starijih i nemoćnih osoba te osoba s posebnim potrebama putem mobilnih timova i ostalih vidova pomoći u lokalnim zajednicama te pružaju i druge organizirane oblike pomoći starim i nemoćnim osobama; Organiziranje raznih oblika solidarnosti i međusobnog pomaganja građana; organiziraju i provedbi programa humanističkog odgoja djece i mladih, radu na usvajanju vrlina solidarnosti, nepristranosti i suosjećanja, promicanju poštovanja ljudskog bića i života, poticanju razvoja samopoštovanja te razvoju životnih vještina (dobre komunikacije, mirnog rješavanja sukoba, timskog rada i suradnje i slično); Organiziranje i provoda programa pomoći i zaštite tražitelja azila, azilanata i drugih skupina migranata u potrebi i žrtava trgovanja ljudima te provoda edukacija sa svrhom upoznavanja društvene zajednice i podizanja svijesti javnosti o navedenim pojavama. Svi navedeni programski zadaci usmjereni su prepoznavanju potreba pojedinaca i zajednice kako bi se pomoć mogla pružiti najpotrebitijima ali i kako bi se razvijali preventivni programi koji doprinose podizanju razine socijalne osjetljivosti, smanjenju negativnih stereotipa i predrasuda te daljnjem razvoju demokratičnosti, multikulturalnosti, interkulturalnosti i altruizma.

Uz ostale zakonske odredbe koje reguliraju rad i djelovanje Hrvatskog Crvenog križa, utvrđeno je da se Statutom Hrvatskog Crvenog križa²²⁵ određuje unutarnji ustroj i broj pravnih subjekata unutar Hrvatskog Crvenog križa. Tako je Statutom Hrvatskog Crvenog križa utvrđen popis pravnih subjekata iz kojeg je vidljivo da je registrirano 9 općinskih i 102 gradska društava Crvenog križa s pravnom osobnošću, 21 društava na razini županije²²⁶ i Hrvatski Crveni križ kao nacionalno društvo, tj. da 132 pravna subjekta ukupno čine jedinstveni Hrvatski Crveni križ.

Županijsko društvo Crvenog križa također je zasebna pravna osoba koja koordinira Gradskim društvima Crvenog križa: Beli Manastir, Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Osijek i Valpovo te Općinskom društvom Crvenog križa Darda koja su društva udružena u Hrvatski Crveni križ Društvo Crvenog križa Osječko-baranjske županije.²²⁷

Županijsko društvo Crvenog križa ima statutarne zadatke koordinacije i ujednačavanja rada svih društava radi na razvijanju timova za izvanredne situacije i organizira obuke, organizira i vrši edukacije članova stručnih službi i ravnatelja te volontera za pojedine djelatnosti,

²²⁵ Statut Hrvatskoga Crvenog križa, Narodne novine 56/2016, 17.6.2016.

²²⁶ Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb ima status i županijskog društva.

²²⁷ Statut Hrvatskog Crvenog križa Društva Crvenog križa Osječko-baranjske županije, <https://dckobz.hr/wp-content/uploads/2020/06/Statut-2020.-scan-ovjerenog.pdf>, (20.04.2021.).

koordinira aktivnosti u izvanrednim situacijama kao što su suše, požari, poplave, potresi, migrantska kriza i slično i za te aktivnosti priprema i nabavlja potrebna materijalna sredstva.

Tako koordinira i pojedine specifične aktivnosti koje nemaju sva društva Crvenog križa unutar županije kao npr. pomoć Romskoj nacionalnoj zajednici o čemu će se kasnije dati opsežniji prikaz.

Sredstva za rad Županijskog društva osigurava Osječko-baranjska županija kao jedinica regionalne samouprave u Republici Hrvatskoj s napomenom da se dodatna sredstva nastoje osigurati putem prijave na projektne natječaje.

3. Načela Međunarodnog pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca

Osnivanjem međunarodnog Crvenog križa 1863. godine počela je nova, humanija era za ljude koji se nađu u različitim negativnim situacijama opasnim po život i zdravlje. Poznato je da danas Međunarodni pokret Crvenog križa i Crvenog polumjeseca u svom sastavu ima 193 nacionalna društva Crvenog križa te je za tako jak i mnogobrojan pokret bitno utvrditi načela radi ujednačavanja ili približnog ujednačavanja rada svih nacionalnih društava unutar Pokreta. Zbog raznih razloga vezanih za različite poglede na pojedine probleme i različite uvjete u kojima djeluju pojedina nacionalna društva Crvenog križa i Crvenog polumjeseca bilo je potrebno čak 92 godine od osnivanja i tek 1955. godine na međunarodnoj razini usvojeno je 7 načela po kojima u svom radu trebaju postupati sva nacionalna društva Crvenog križa kako bi se ostvarila njihova međusobna povezanost bez obzira na različitosti u strukturi, kulturi i članstvu pojedinog nacionalnog društva.

Upravo 7 temeljnih načela Pokreta: humanost, nepristranost, neutralnost, neovisnost, dobrovoljnost, jedinstvo i univerzalnost predstavljaju etiku i identitet Pokreta te način pristupa u pružanju pomoći. Zbog njihove bitnosti za funkcioniranje pokreta Načela je potrebno promatrati u cijelosti.²²⁸

Humanost kao prvo i izvorno načelo Pokreta opisuje i njegov osnovi cilj, a to je pomoći kako bi se olakšala patnja i to kroz neposredno kratkoročno djelovanje olakšavanjem neposrednih patnji, medicinskim zbrinjavanjem i njegovanjem, odnosno dugoročno kroz preventivno djelovanje, obrazovanjem i ostvarivanjem prava na zaštitu. Primjena načela humanosti za pojedinca znači poštivanje njegovog fizičkog i duhovnog integriteta te u slučaju potrebe

²²⁸ Temeljna načela Pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, <https://www.hck.hr/tko-smo/temelj-zarad/104>, (19.04.2021.).

osiguranje zaštite i pomoći. Na društvenom nivou primjena načela humanosti predstavlja preduvjet razvoj kulture razumijevanja, prijateljstva, suradnje i trajnog mira kroz poboljšanje položaja čovjeka, zaštitu i poboljšanje prirodne okoline te razvoj međunarodnog humanitarnog prava. Drugo izvorno načelo je nepristranost u sebi sadrži nediskriminaciju po bilo kojem osnovu i načelo proporcionalnosti prioriteta kroz koje se osigurava najveća pomoć za najveću potrebu. Sljedeća dva načela su izvedena načela, a stvorena su s ciljem osiguranja provedbe načela humanosti i nepristranosti. Cilj načela neutralnosti je kroz suzdržavanje od bilo koje vrste opredjeljivanja u neprijateljstvima ili političkim raspravama i kvalifikacijama, osigurati stečeno povjerenje svih. Načelom neovisnosti se kroz autonomnost i slobodu akcije garantira poštivanje načela nepristranosti i neutralnosti pri čemu se djelovanje temelji na pravnom sustavu države i to tako da su društva Crvenog križa svojevrsna pomoćna tijela institucija vlasti u obavljanju humanitarnog rada i da pokrivaju područja koja sama država ne pokriva ili ne pokriva dovoljno. Preostala tri načela, jedinstvo, dobrovoljnost i univerzalnost su organizacijska načela određuju način djelovanja na dobrovoljnoj osnovi temeljem uvjerenja i bez želje za stjecanjem profita tako da u jednoj zemlji može postojati samo jedno nacionalno društvo Crvenog križa ili Crvenog polumjeseca sa svojom organizacijskom strukturom i tako da sva nacionalna društva koja su sastavnica Pokreta djeluju solidarno.

Upravo solidarnost čini ključni faktor za pomoć ugroženim područjima unutar države ili na međunarodnoj razini te se na njoj temelji djelovanje Međunarodnog pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, temeljem čega postupaju i nacionalne vlade u donošenju svojih odluka o pružanju međunarodne pomoći.

4. Ustavni i zakonski status nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj

Temeljni akt kojim se regulira status nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj je Ustav Republike Hrvatske²²⁹.

Člankom 3. Ustava Republike Hrvatske utvrđeno je da: „Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i

²²⁹ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10,05/14).

temelj za tumačenje Ustava.“, dok je člankom 14. utvrđeno da „svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki.“.

Isto tako člankom 15. utvrđeno je da se u pripadnicima svih nacionalnih manjina Republici Hrvatskoj jamči ravnopravnost i sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom i kulturna autonomija. Ravnopravnost i zaštita prava nacionalnih manjina uređuje se ustavnim zakonom koji se donosi po postupku za donošenje organskih zakona. Zakonom se može, pored općega biračkog prava, pripadnicima nacionalnih manjina osigurati posebno pravo da biraju svoje zastupnike u Hrvatski sabor.

Na temelju Ustava Republike Hrvatske donesen je i Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina²³⁰. Člankom 3. toga zakona utvrđeno je da: „Prava i slobode osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama (u daljnjem tekstu: pripadnici nacionalne manjine), kao temeljna ljudska prava i slobode, nedjeljiv su dio demokratskog sustava Republike Hrvatske i uživaju potrebnu potporu i zaštitu, uključujući pozitivne mjere u korist nacionalnih manjina. Etnička i multikulturna raznolikost i duh razumijevanja, uvažavanja i tolerancije doprinose promicanju razvoja Republike Hrvatske.“

Također člankom 4. utvrđeno je da: „Svaki državljanin Republike Hrvatske ima: pravo slobodno se izjasniti da je pripadnik neke nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj; pravo ostvarivati sam ili zajedno s drugim pripadnicima te nacionalne manjine ili zajedno s pripadnicima drugih nacionalnih manjina prava i slobode propisane ovim Ustavnim zakonom i druga manjinska prava i slobode propisana posebnim zakonima. Pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju, jednako kao i drugi građani Republike Hrvatske, prava i slobode utvrđene Ustavom Republike Hrvatske, te prava i slobode propisane ovim Ustavnim zakonom i posebnim zakonima. Prava i slobode propisane ovim Ustavnim zakonom i prava i slobode pripadnika nacionalnih manjina propisana posebnim zakonima, nacionalne manjine i njihovi pripadnici ostvaruju na način i pod uvjetima propisanim ovim Ustavnim zakonom i posebnim zakonima. Zabranjuje se bilo kakva diskriminacija temeljena na pripadnosti nacionalnoj manjini. Pripadnicima nacionalnih manjina jamči se jednakost pred zakonom i jednaka pravna zaštita. Zabranjeno je poduzimanje mjera kojima se mijenja omjer među stanovništvom na područjima nastanjenima osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama, a koje su usmjerene na otežavanje ostvarivanja ili ograničavanje prava i sloboda propisanih ovim

²³⁰ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (NN 155/02, 47/10, 80/10, 93/11, 93/11).

Ustavnim zakonom i posebnim zakonima. Ovim Ustavnim zakonom ili posebnim zakonom je moguće ostvarivanje određenih prava i sloboda utvrditi ovisno o brojčanoj zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj ili na nekom njenom području, stečenim pravima i međunarodnim ugovorima koji, sukladno Ustavu Republike Hrvatske, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske. “

Člankom 5. definirana je nacionalna manjina kao „skupina hrvatskih državljana čiji pripadnici su tradicionalno nastanjeni na teritoriju Republike Hrvatske, a njeni članovi imaju etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja.“

Konačno, člankom 7. regulirano je da: „Republika Hrvatska osigurava ostvarivanje posebnih prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina koja oni uživaju pojedinačno ili zajedno s drugim osobama koje pripadaju istoj nacionalnoj manjini, a kada je to određeno ovim Ustavnim zakonom ili posebnim zakonom, zajedno s pripadnicima drugih nacionalnih manjina, naročito:

1. služenje svojim jezikom i pismom, privatno i u javnoj uporabi, te u službenoj uporabi;
2. odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu kojim se služe;
3. uporabu svojih znamenja i simbola;
4. kulturna autonomija održavanjem, razvojem i iskazivanjem vlastite kulture, te očuvanja i zaštite svojih kulturnih dobara i tradicije;
5. pravo na očitovanje svoje vjere te na osnivanje vjerskih zajednica zajedno s drugim pripadnicima te vjere;
6. pristup sredstvima javnog priopćavanja i obavljanja djelatnosti javnog priopćavanja (primanje i širenje informacija) na jeziku i pismu kojim se služe;
7. samoorganiziranje i udruživanje radi ostvarivanja zajedničkih interesa;
8. zastupljenost u predstavničkim tijelima na državnoj i lokalnoj razini, te u upravnim i pravosudnim tijelima;
9. sudjelovanje pripadnika nacionalnih manjina u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina;
10. zaštitu od svake djelatnosti koja ugrožava ili može ugroziti njihov opstanak, ostvarivanje prava i sloboda.“

Pored svega Zakonom o suzbijanju diskriminacije²³¹ u prvom članku regulirano je da se njime osigurava „zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, da se stvaraju pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi,

²³¹ Zakonom o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08, 112/12).

zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.“

Iz navedenih ustavnih i zakonskih okvira vidljivo je i da su pripadnici Romske nacionalne manjine u Hrvatskoj ravnopravni državljani Republike Hrvatske i da bez obzira na brojnost, osim u jedinicama lokalne samouprave gdje žive, imaju svoga zastupnika i u Hrvatskom saboru.

5. Politika Vlade Republike Hrvatske za uključivanje Roma

Iako su Ustavne i zakonske odredbe afirmativne tj. nediskriminirajuće, i *de jure* pripadnici Romske nacionalne manjine imaju sva prava kao i matični narod Republike Hrvatske, ipak praksa pokazuje da se ustavne i zakonske odredbe koje se odnose na nacionalne manjine pa i na Romsku, ne ostvaruju u cijelosti.

U pogledu Romske nacionalne manjine razlozi nekonsumacije odredbi propisa su različiti, vrlo često i subjektivne naravi te ih treba promatrati u kontekstu kulturoloških različitosti i tradicionalnom načinu života Roma.

„Ono što je većinskom stanovništvu možda neprihvatljivo, poput života cijele obitelji u jednoj prostoriji, za Rome je možda poželjno. Drugačiji sustav vrijednosti romskog stanovništva utječe na relativno visok stupanj zadovoljstva postojećim životnim uvjetima.“²³² Upravo navedeni sustav vrijednosti romskog stanovništva, uz nedovoljnu informiranost i ostale faktore može biti jedan od razloga nekonsumacije prava koje daje pozitivno zakonodavstvo. Zbog toga Vlada Republike Hrvatske donosi strategije i akcijske planove za uključivanje Roma sukladno europskoj pravnoj stečevini i proklamiraju jednakosti svih nacionalnih manjina i jednake dostupnosti svih prava kao što su pravo na obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, posao i ekonomski prosperitet i sl.

Posljednja nacionalna strategija za uključivanje Roma od 2013-2020 godine²³³ operativno je realizirana dugogodišnjim akcijskim planovima za provedbu Strategije. Posljednji takav plan vrijedio je za 2019/2020 godinu, a upravo je u tijeku izrada Nacionalnog plana za uključivanje Roma od 2021 do 2027 godine. Novi Nacionalni plan planira u cijelosti uskladiti s „Prijedlogom preporuka Vijeća EU o jednakosti, uključivanju i sudjelovanju Roma do 2030. godine“. Sve strategije i akcijski planovi uglavnom obuhvaćaju obrazovanje, zapošljavanje i uključivanje u gospodarski život Roma, zdravstvenu zaštitu, socijalnu skrb, prostorno

²³² Šlezek H., Demogeografska i sociokulturna obilježja romske populacije u Međimurju, Zagreb, 2010.

²³³ Nacionalna strategija za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine, 29. studenoga 2012. godine, <https://nsur.hr/Nsur>, 03.05.2021.

uređenje, stanovanje i zaštitu okoliša, uključivanje u društveni i kulturni život, statusna rješenja, suzbijanje diskriminacije i pomoć u ostvarivanju prava Romske nacionalne manjine, unapređenje provedbe i praćenje te jačanje koordinativnih aktivnosti, usklađenost programa s međunarodnim standardima te prihvaćenim ugovorima iz područja ljudskih i manjinskih prava i na kraju financijski pokazatelji i izvori financiranja.²³⁴

Za provedbu nacionalnih vladinih dokumenata vezanih za uključivanje Roma, imenuju se međuresorska koordinacijska tijela za praćenje provedbe koje određenom dinamikom izvješćuju Vladu o rezultatima, problemima i poteškoćama u provedbi.

6. Osvrt na realizaciju državnih strategija i operativnih planova za Rome i brojnost nacionalnih manjinskih zajednica u Osječko-baranjskoj županiji

Vlada Republike Hrvatske neposredno provodi politiku u području prava nacionalnih manjina putem Ureda za ljudska prava nacionalnih manjina. Pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju većinu etničkih prava putem redovitih institucija Republike Hrvatske kao i većinski hrvatski narod čime se osigurava zaštita od asimilacije i getoizacije i omogućava razvoj kulturnog i nacionalnog identiteta u cilju njihove integracije u hrvatsko društvo²³⁵.

Prvi Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i pravima etničkih ili nacionalnih zajednica ili manjina donesen je u prosincu 1991. godine. Taj je ustavni zakon nacionalnim manjinama i zajednicama jamčio ljudska prava i slobode, kulturnu autonomiju, razmjerno sudjelovanje manjina u predstavničkim i drugim tijelima, poseban status općinama u kojima pripadnici neke manjine čine natpolovičnu većinu, udio zaposlenika općinskih sudova i policijskih uprava proporcionalno sastavu stanovništva, obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina, te druga prava.²³⁶

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine na prostoru Osječko-baranjske županije živi 305.032 stanovnika (3. najnaseljenija županija nakon Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske

²³⁴ Vidjeti: Praćenje provedbe Nacionalne strategije za uključivanje Roma 2013 – 2020, <https://www.nsur.hr/> (06.05.2021.).

²³⁵ Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/nacionalne-manjine-u-republici-hrvatskoj/352>, 04.05.2021.

²³⁶ Provedba Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, <https://pravamanjina.gov.hr/provedba-ustavnog-zakona-o-pravima-nacionalnih-manjina-u-republici-hrvatskoj/583>, (05.05.2021.).

županije). Hrvati čine 85,89% stanovništva, 7,76% Srbi, 2,70% Mađari, Slovaci 0,75%, Romi 0,61% i ostali²³⁷.

Osječko-baranjska županija spada među županije koje provode Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina²³⁸ kao i među onima koji izdvajaju najveće iznose sredstava za nacionalne manjine u odnosu na svoje proračunske mogućnosti u Republici Hrvatskoj.

U mandatnom razdoblju 2017-2021 Skupštine Osječko-baranjske županije ukupno je zastupljeno četiri vijećnika nacionalnih manjina od ukupno 55 vijećnika Skupštine.²³⁹

Kriteriji koji su postavljeni Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina na području Osječko-baranjske županije pripadnici nacionalnih manjina izabrali su vijeća albanske, mađarske, njemačke i austrijske, romske, slovačke i srpske nacionalne manjine te predstavnike bošnjačke, rusinske, slovenske, crnogorske i makedonske nacionalne manjine. Svrha formiranja vijeća je omogućavanje bolje suradnje, razmjena iskustava i informacija te mogućnosti usuglašavanja stavova vijeća i predstavnika nacionalnih manjina o pitanjima iz njihovog djelokruga rada.²⁴⁰

Radi učinkovite suradnje Osječko-baranjske županije s vijećima i predstavnicima nacionalnih manjina, 2018. godine donesen je prijedlog da se odredi Dan nacionalnih manjina u Osječko-baranjskoj županiji koji je prihvaćen na Skupštini Osječko-baranjske županije i koji će se održavati svake godine, zadnje subote u svibnju, a obilježavat će se prigodnim kulturno-umjetničkim programom gdje će predstavnici nacionalnih manjina predstavljati svoju kulturu i običaje.²⁴¹

U Osječko-baranjskoj županiji uspješno se provodi nastavni plan i program odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina, a sukladno Zakonu o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina.²⁴²

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u Osječko-baranjskoj županiji živi ukupno 1.874 pripadnika romske nacionalne manjine.²⁴³ Najviše ih živi na području općine Darda (650) i

²³⁷ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske- www.dzs.hr – popis stanovništva iz 2011. godine, stanovništvo prema narodnosti.

²³⁸ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (NN 155/02, 47/10, 80/10 i 93/11).

²³⁹ Popis vijećnika Skupštine Osječko-baranjske županije, <http://www.obz.hr/index.php/vijecnici>, (05.05.2021.).

²⁴⁰ Vijeća i predstavnici nacionalnih manjina, <http://www.obz.hr/index.php/component/k2/item/411-vijeca-i-predstavnici-nacionalnih-manjina>, (05.05.2021.).

²⁴¹ Odluka o određivanju Dana nacionalnih manjina Osječko-baranjske županije, http://www.obz.hr/hr/pdf/glasnik/2018/161_odluka_o_odredjivanju_dana_nacionalnih_manjina_osjecko_baranjske_zupanije.pdf, (05.05.2021.).

²⁴² Zakonu o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (NN 51/00., 56/06.).

grada Belog Manastira (301). Pripadnici romske nacionalne manjine zastupljeni su i u drugim općinama i gradovima na području Osječko-baranjske županije, i to u gradu Osijeku na integriranim lokacijama te u naselju Tenja gdje se nalazi manje romsko naselje, u gradu Belišću u naselju Bistrinci živi oko 350 Roma, u gradu Valpovu živi nekoliko romskih obitelji u naselju Nard i Šag, u Općini Bilje u naselju Vardarac živi nekoliko romskih obitelji, zatim u Općini Jagodnjak u mjestima Bolman i Jagodnjak, u Općini Kneževi Vinogradi postoji manje romsko naselje, u Općini Magadenovac ne postoji romsko naselje s obzirom na to da su Romi integrirani u zajednicu, u Općini Petlovac u naselju Torjanci postoji izdvojena romska zajednica te u Općini Podgorač Romi žive u naselju Budimci.

Vlada Republike Hrvatske donijela je 2003. godine Nacionalni program za Rome kojim se željelo pomoći Romima i poboljšati uvjete života te osigurati ravnopravnost s ostalim građanima u Republici Hrvatskoj. Vlada Republike Hrvatske je izradila Akcijski plan za Rome za razdoblje od 2005-2015 godine, a potom i Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma od 2013-2020 godine. Akcijski plan obuhvaća područja obrazovanje, zapošljavanja i uključivanja u gospodarski život, zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb, prostorno uređenje, stanovanje i zaštitu okoliša, uključivanje romske manjine u društveni i kulturni život, statusna rješenja, suzbijanje diskriminacije i pomoć u ostvarivanju prava s naznačenim mjerama, nositeljima, sudionicima i rokovima provedbe te potrebnim financijskim sredstvima.²⁴⁴ Provedbena tijela navedenih mjera predstavljaju jedinice lokalne i regionalne samouprave.

Od 2005. godina u Osječko-baranjskoj županiji djeluje Savjet za nacionalne manjine, kao svojevrsno radno tijelo Župana čiji je primarni cilj podupirati i predlagati mjere za ostvarivanje prava nacionalnih manjina na području Osječko-baranjske županije. Savjet za nacionalne manjine u Osječko-baranjskoj županiji 2007. godine je osnovao Povjerenstvo za praćenje provedbe Nacionalnog programa za Rome na području Osječko-baranjske županije.²⁴⁵

Glede integracije Roma u društveni život i procese odlučivanja u lokalnoj zajednici ostvaren je značajan napredak.

²⁴³ www.obz.hr – Informacija o provedbi Nacionalne strategije za uključivanje Roma za razdoblje 2013. godine do 2020. godine i Akcijskog plana za uključivanje Roma na području Osječko-baranjske županije u 2019. godini.

²⁴⁴ Nacionalni program za Rome, <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/ostvarivanje-prava-romske-nacionalne-manjine/nacionalni-program-za-rome/383>, (05.05.2021.).

²⁴⁵ Rješenje o osnivanju radnih tijela, <http://www.obz.hr/hr/pdf/propisi/2009/Rje%C5%A1enje%20o%20osnivanju%20radnih%20tijela.pdf>, (06.05.2021.).

Na području prostornog uređenja i okoliša posebno valja istaknuti da su u prostorne planove općina i gradova sve romske lokacije registrirane unutar građevinskog područja, a sve u cilju izgradnje infrastrukture i drugih građevina u romskim zajednicama. Osječko-baranjska županija sudjeluje tom procesu tako da financira infrastrukturne projekte na području romskih naselja.

Na području uključivanja Roma u područje školstva također je ostvaren napredak, s obzirom na to da su na području Osječko-baranjske županije učenici Romi integrirani u redovite razredne odjele s nastavom na hrvatskom jeziku i pismu. U Osnovnim školama na području Osječko-baranjske županije 2018./2019. školske godine zabilježeno je 500 učenika u 24 osnovne i 12 srednjih škola koji se izjašnjavaju kao Romi²⁴⁶.

Na području zapošljavanja najveća zastupljenost Roma se ogleda kroz sudjelovanje u programima javnih radova. Ukupno je bilo zaposleno u 2019. godini 290 osoba, dvije osobe su zabilježene kao korisnici minimalne zajamčene naknade zaposlene u programu distribucije humanitarne pomoći u Crvenom križu Osijek, a tri žene su zaposlene kroz program "Zaželi" kao geronto domaćice²⁴⁷.

Svake godine se povećava broj mladih Roma koji završavaju srednju školu i sad ih je u evidenciji HZZ, Regionalni ured Osijek 58, te je jedan Rom visoko obrazovan. HZZ Regionalni ured Osijek kontinuirao provodi mjere kojima motivira Rome da završe osnovu školu i steknu prva zanimanja.²⁴⁸

Osječko-baranjska županija je donijela Akcijski plan za uključivanje Roma na području Osječko-baranjske županije za 2020. godinu kojim su realizirane mjere i aktivnosti za točno određena strateška pitanja od važnosti za pripadnike romskih nacionalnih manjina koji žive na području pojedinih jedinica lokalnih samouprava²⁴⁹.

7. Humanitarne aktivnosti Hrvatskog Crvenog križa Osječko-baranjske županije²⁵⁰

Kad se govori o humanitarnim aktivnostima koje provode društva Hrvatskog Crvenog križa one se moraju promatrati u kontekstu pojma humanitarne pomoći kako je ona definirana

²⁴⁶ www.obz.hr – Provedba Akcijskog plana za uključivanje Roma u području školstva i kulture u 2019. godini.

²⁴⁷ www.obz.hr – Aktivnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Regionalnog ureda Osijek.

²⁴⁸ Vidjeti: Kunac S., Klasnić K., Lalić S., Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: istraživanje baznih podataka, Centar za mirovne studije, Zgreb, 2018.

²⁴⁹ www.obz.hr – Akcijski plan za uključivanje Roma na području Osječko-baranjske županije za 2020. godinu.

²⁵⁰ Podaci i informacije izneseni u ovom poglavlju prikupljeni su iz arhive Hrvatskog Crvenog križa Društva Crvenog križa Osječko-baranjske županije.

Zakonom o humanitarnoj pomoći²⁵¹ i u kontekstu Zakona o Hrvatskom Crvenom križu²⁵² temeljem kojega Hrvatski Crveni križ u svome radu ostvaruje humanitarne ciljeve i zadaće na području zaštite i unapređenja zdravlja, socijalne skrbi, zdravstvenog i humanitarnog odgoja i zalaže se za poštovanje međunarodnoga humanitarnog prava i zaštitu ljudskih prava te traži, prima i raspoređuje humanitarnu pomoć međunarodnih organizacija i drugih donatora, te nacionalnih društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca za potrebe na području Republike Hrvatske.

Od osnutka Županijskog Crvenog križa 1997. godine humanitarni rad koji je Društvo provodilo prvenstveno je bio usmjeren humanitarne intervencije kroz rad članica Društva, a koje se mogu podijeliti na traženje donacija i koordiniranje podjele pomoći: starijim osobama, osobama u stanju socijalne potrebe, osobama s invaliditetom te osobama na katastrofama pogođenim područjima. Po pitanju direktnog prikupljanja donacija do 2020. godine realizirane su uglavnom donacije upućene s razine Nacionalnog društva koje je Županijski Crveni križ redistribuirao svojim društvima članicama.

S obzirom na to da je Županijski Crveni križ tijekom 2020. godine sve češće bilo uključeno u prikupljanje humanitarne pomoći u sklopu sprječavanja epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS – CoV-2 i smanjenja posljedica iste, te da su identificirane mogućnosti prikupljanja humanitarne pomoći za potrebe krajnjih korisnika i podjelom putem društava članica, pristupilo se i ishodilo se Rješenje za stalno prikupljanje i pružanje humanitarne pomoći na temelju javne ovlasti.²⁵³

Tijekom 2020. godine, Hrvatski Crveni križ učestalije je započeo s praksom distribucije humanitarne pomoći za krajnje korisnike, općinskim i gradskim društvima Hrvatskog Crvenog križa tako da istu dostavlja županijskim društvima Hrvatskog Crvenog križa kako bi ju ona prihvatila i organizirala raspodjelu društvima Hrvatskog Crvenog križa na svojim područjima djelovanja.

Međutim tijekom razdoblja koja nisu obilježena izvanrednim događajima i katastrofama najveći dio neposrednih humanitarnih intervencija sukladno Statutu i programima rada Županijskog Crvenog križa ostvaruju Društva Crvenog križa s područja djelovanja koja kroz ovaj segment rada stanovništvu u potrebi pružaju različite vrste pomoći najčešće kroz

²⁵¹ Zakon o humanitarnoj pomoći, Narodne novine 102/15, 98/19.

²⁵² Zakon o Hrvatskom Crvenom križu, Narodne novine 71/10, 136/20.

²⁵³ DCK Osječko-baranjske županije odobreno je stalno prikupljanje i pružanje humanitarne pomoći temeljem javne ovlasti Rješenjem RH Osječko-baranjske županije Upravnog odjela za javno zdravstvo, socijalnu skrb i hrvatske branitelje od dana 29.12.2020. godine KLASA: UP/I-550-04/20-01/14, URBROJ: 2158/1-01-18/18-20-11, koje je izvršno dana 30.12.2020. godine.

osiguranje i podjelu rabljene odjeće, obuće, hrane, higijenskih potrepština i kroz prikupljanje sredstava u okviru redovnih akcija solidarnosti.²⁵⁴

Kada su posrijedi izvanredni događaji i katastrofe Županijski Crveni križ iznimno veliki doprinos dao je kroz prikupljanje donacija za pomoć društvima članicama u vidu sredstava i opreme za humanitarni rad i donacija namijenjenim pomoći najugroženijim grupama stanovnika i to prvenstveno korisnicima zajamčene minimalne novčane naknade. Kroz ovaj vid pomoći samo u 2020. godini Županijski Crveni križ prikupio je i putem društava članica krajnjim korisnicima podijelio 6.876 paketa hrane i 17001 paket higijene.

Posebna pažnja i naponi čine se na pružaju pomoć osobama s invaliditetom za koje se putem društava članica osigurava besplatno posuđivanje medicinskih i ortopedskih pomagala s ciljem da njima i njihovim obiteljima osigura potrebnu pomoć te je primjerice u 2020. godini u sklopu istoga pružena pomoć za 290 korisnika.

Kroz programe Pomoć u kući i projekte „Zaželi“ ostvareni su primarni ili sekundarni ciljevi²⁵⁵ pružanja pomoći starijim i nemoćnim osobama u stanju socijalne potrebe kojima se pomaže prevladati svakodnevne poteškoće, pružajući primjerice, usluge dostave obroka u kuću, pospremanja i čišćenja kućanstva i okućnice, pomoć u nabavci namirnica, lijekova, pripremanja ogrjeva i rješavanja administrativnih obveza ili razgovor i druženje. Kroz projekte zaželi kao jedna od ciljanih skupina zapošljavanja zaposlene su i pripadnice romske nacionalne manjine.²⁵⁶

Također na području djelovanja Županijskog Crvenog križa djeluju tri pučke kuhinje i to pri gradskim društvima Crvenog križa Đakovo, Osijek i Valpovo. Pravo na besplatan obrok iz pučke kuhinje određeno je prema kriterijima Centara za socijalnu skrb sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi (Đakovo, Osijek i Valpovo) ili prema odluci grada o pravima iz socijalne skrbi.

²⁵⁴ Javna ovlast definirana Zakon o Hrvatskom crvenom križu (NN 71/10, 136/20) u članku 8., stavku 1., točki 5.

²⁵⁵ Primarni cilj projekata „Zaželi“ je omogućiti pristup zapošljavanju i tržištu rada ženama pripadnicama ranjivih skupina te osnažiti i unaprijediti radni potencijal teže zapošljivih žena i žena s nižom razinom obrazovanja, zapošljavanjem u lokalnoj zajednici koje će ublažiti posljedice njihove nezaposlenosti i rizika od siromaštva, dok je sekundarni cilj potaknuti socijalnu uključenost i povećati razinu kvalitete života krajnjih korisnika.

²⁵⁶ Europski socijalni fond, Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020., Upute za prijavitelje, Zaželi - Program zapošljavanja žena, UP.02.1.1.05, Otvoreni trajni poziv: Ciljane skupine Poziva: Nezaposlene žene s najviše završenim srednjoškolskim obrazovanjem koje su prijavljene u evidenciju nezaposlenih HZZ-a s naglaskom na starije od 50 godina, žene s invaliditetom, žrtve trgovanja ljudima, žrtve obiteljskog nasilja, azilantice, mlade žene koje su izašle iz sustava skrbi (domova za djecu) i udomiteljskih obitelji, odgojnih zavoda i sl., liječene ovisnice, povratnice s odsluženja zatvorske kazne unazad 6 mjeseci, pripadnice romske nacionalne manjine, beskućnice.

Na području djelovanja Županijskog Crvenog križa razvijena je mreža volontera i suradnika iz zdravstvenih djelatnosti s područja djelovanja i iz drugih dijelova Republike Hrvatske koji provode različita zdravstveno-odgojna predavanja, javne tribine, radionice za djecu i mlade, ili pak vode zdravstvena savjetovališta i klubove zdravlja, s ciljem da se zainteresirane osobe uputi na rješavanje određenog zdravstvenog problema i spriječi štetne učinke na zdravlje.

Županijski Crveni križ odigrao je značajnu ulogu u osposobljavanju volontera, poticanjem, koordiniranjem i logističkom podrškom, a u cilju što uspješnijeg provođenja zdravstvenog odgoja u svim društvima Crvenog križa, posebice edukacijom i umrežavanjem mladih kroz programe ljetnih škola mladih Društva Crvenog križa Osječko-baranjske županije.

Prateći programe od nacionalnog interesa, Hrvatski Crveni križ tradicionalno je uključen u prevenciju bolesti ovisnosti i aktivnosti u okviru Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe opojnih droga. Županijski Crveni križ za ovaj program provodi osposobljavanja volontera te koordinira i potiče provođenje aktivnosti u cilju prevencije bolesti ovisnosti, a koje na svojim područjima djelovanja provode gradska i općinska društva Crvenog križa.

Nakon završetka Domovinskog rata Republika Hrvatska, nažalost, suočena je s velikim problemom opasnosti od mina, čime se svrstala među mnoge zemlje svijeta s istim problemom. Premda je razminiranje temeljna aktivnost, gotovo je nemoguće spriječiti posljedice opasnosti i stradavanja od mina, bez preventivnog djelovanja, osobito edukacije i informiranja građana. Jedna od javnih ovlasti Hrvatskog Crvenog križa i svih njegovih sastavnica je da kontinuirano provodi informiranje i obučavanje stanovništva, a posebno djece i mladih o opasnosti od mina i drugih eksplozivnih naprava. Županijski Crveni križ koordinira i potiče društva Hrvatskog Crvenog križa sa svog područja djelovanja na provedbu aktivnosti izobrazbe instruktora (predavača) putem seminara, predavanja za djecu, mlade i odrasle, lokalnim projektima (izložbe, kazališne predstave, likovne kolonije, igraonice, pomoć žrtvama mina i sl.) te promidžbom sigurnosnih poruka. S obzirom na to da su romska naselja nerijetko smještena na rubnim dijelovima naselja koja su na područjima ratnih djelovanja često u blizini minalo sumnjivih područja potrebno je u daljnjim aktivnostima posebnu pažnju usmjeriti upravo stanovnicima tih naselja.

Od posebnog je značaja u djelatnosti Županijskog Crvenog križa koordiniranje rada s mladima jer se tako dolazi do novih volontera i članova, a često kroz već dokazane volontere i do budućih profesionalnih kadrova za društva Hrvatskog Crvenog križa s područja Osječko-baranjske županije. Županijski crveni križ potiče direktan pristup mladima kroz konkretne aktivnosti koje dovode do razvijanja socijalne svijesti i humanih vrijednosti kod mladih

osoba. Članstvo i sudjelovanje mladih u radu i programima Crvenog križa na području Osječko-baranjske županije kontinuirano je i brojno što je dobar pokazatelj da su programi Crvenog križa atraktivni mladima. Rad s mladima provodi se u klubovima mladih, terenskim jedinicama, osnovnim i srednjim školama te fakultetima. Tako je na području djelovanja Županijskog Crvenog križa županije aktivno 7 klubova mladih i 2 terenske jedinice s ukupno 397 članova. U programe i aktivnosti Crvenog križa uključeno je 55 osnovnih i 24 srednje škole te 8 fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera. Mladi su uključeni u većinu aktivnosti Crvenog križa, ali i u tijela upravljanja i odlučivanja pri društvima Hrvatskog Crvenog križa na području Osječko-baranjske županije te predstavljaju najveću i najznačajniju volontersku bazu. U rad s mladima uključeni su zaposlenici i volonteri koji su pohađali seminare u organizaciji Crvenog križa ili stručne osobe educirane za određene aktivnosti, a najveći broj aktivnosti provode se po sustavu „mladi za mlade“. Najčešći sadržaji su u radu s mladima su: zdravstvene aktivnosti (prva pomoć, zdravstvena kultura i prevencija bolesti ovisnosti), socijalne aktivnosti, diseminacija znanja o povijesti, načelima i aktivnostima Crvenog križa te promicanje Ženevskih konvencija, upoznavanje s opasnošću od mina, razvijanje prijateljstva, klimatske promjene i zaštita okoliša.

U svim natjecanjima mladih Hrvatskog Crvenog križa koje organizira Županijski Crveni križ sudjeluju i predstavnici nacionalnih manjina. Pored toga najznačajnija aktivnost mladih Županijskog Crvenog križa svakako je organizacija tradicionalne Ljetne škole mladih Crvenog križa, na kojoj se mlade volontere osposobljava za provođenje programskih zadataka Crvenog križa. Budući da se kroz dosadašnje iskustvo u radu s mladima pokazalo kako je metoda vršnjačke edukacije po kojoj mladi educiraju mlade najbolje prihvaćena, tijekom Ljetne škole posebna se pažnja poklonila obuci mladih koji se u svojim sredinama uključuju u rad Crvenog križa kroz organizaciju i vođenje programa mladih Crvenog križa u osnovnim i srednjim školama, fakultetima, vrtićima te učeničkim i studentskim domovima s ciljem uključivanja i usmjeravanja što većeg broja mladih u razvoj civilnog društva. Iz navedenog razloga, voditelji radionica bili su mladi iz društava Crvenog križa s područja Osječko-baranjske županije koji imaju iskustva u radu u Crvenom križu i prošli su potrebnu edukaciju. U kontekstu ovog rada bitno je istaknuti da se kao sudionike, ali i kao voditelje programa ljetnih škola, paralelno primjenjujući načelo pozitivne diskriminacije i načelo izvrsnosti vodi briga o ravnopravnoj zastupljenosti po spolu, generacijama te teritorijalnoj zastupljenosti. Također, iako se primjenjujući načela Pokreta sudionike i voditelje pri prijavi i sudjelovanju ne ispituje nacionalna pripadnost, po spoznaji moje imamo kad god je to moguće pri odabiru

se vodi računa i o multinacionalnosti i multikulturalnosti, a tome doprinosi i činjenica da su na svim ljetnim školama osim sudionika s područja Osječko-baranjske županije sudjelovali i predstavnici Crvenih križeva Austrije, Bosne i Hercegovine, Mađarske i Srbije. Pored specijalističkih edukacija kao što su priprema za djelovanje u izvanrednim situacijama, prva pomoć, realistični prikaz ozljeda, obuka voditelja radionica mladih Crvenog križa i diseminacije znanja o Pokretu, redovno se obrađuju teme iz kao što su: tolerancija, interkulturalni dijalog, dječja prava, ljudska prava, međunarodno humanitarno pravo, prevencija stereotipa, predrasuda i diskriminacije, azil i migracije, komunikacija i timski rad, mirno rješavanje sukoba, zdravlje i zdravi načini života, komunikacije i mediji, klimatske promjene. Istovremeno se strukturiranom organizacijom slobodnog vremena kroz kreativne, glazbene, sportske i plesne radionice dodatno nastoji osnažiti duh prijateljstva i zajedništva kako bi se potaklo umrežavanje mladih što osigurava održivost provedbe ovih programa tijekom cijele godine.

Kroz dio prikazanih aktivnosti i programa na izravan i posredan način ostvaruje se pomoć svim osobama i zajednicama u potrebi pa samim tim i pripadnicima nacionalnih manjina dajući svima jednaka prava i mogućnosti, a sve sukladno načelima Pokreta.

8. Humanitarne i s njima povezane aktivnosti društava Crvenog križa s područja Osječko-baranjske županije prema nacionalnim manjinama s posebnim osvrtom na Romsku nacionalnu zajednicu²⁵⁷

Osim humanitarnih aktivnosti usmjerenih prema općoj populaciji u kojima su uključeni svi po načelu prioriteta u rješavanju potrebe bez obzira na pripadnost, društva Crvenog križa s područja Osječko-baranjske županije provode i brojne humanitarne, socijalne programe ili projekte za djecu i mlade pripadnike nacionalnih manjina i druge marginalizirane skupine. U okviru teme ovog rada spomenut će se aktivnosti za pripadnike nacionalnih manjina, kao i aktivnosti nacionalnih manjina u kojima su društva Crvenog križa sudjelovala kao partneri ili suradnici li one u kojima je pružena logistička podrška u provedbi, dok će kao primjeri dobre prakse detaljnije biti opisane aktivnosti direktno usmjerene na Romsku nacionalnu manjinu.

²⁵⁷ Podaci i informacije izneseni u ovom poglavlju prikupljeni su iz arhive Hrvatskog Crvenog križa Društva Crvenog križa Osječko-baranjske županije i na dostavljenim izvješćima društava Hrvatskog Crvenog križa s područja djelovanja Hrvatskog Crvenog križa Društva Crvenog križa Osječko-baranjske županije, a koja su dostavljena za potrebe izrade ovog rada.

Posredstvom Županijskog Crvenog križa u Centru za edukaciju Osječkog-Crvenog križa u Orahovici odvijaju se prema potrebi različite aktivnosti s djecom iz nacionalnih manjina. Tako je od 24.12. do 31.12.2010. godine održana Zimska škola Romske nacionalne manjine, na kojoj je sudjelovalo 50 osoba te od 25.12. do 31.12.2011. godine Zimska škola srpskog jezika i kulture na kojoj je sudjelovalo 52 osobe. Održana je još i Ljetna škola Romske katoličke mladeži od 27.6. do 4.7.2016. godine na kojoj je sudjelovalo 60 osoba u organizaciji Biskupske konferencije Republike Hrvatske koju je posjetio i nadbiskup Đuro Hranić u ime Hrvatske biskupske konferencije.

Svake godine u lipnju i srpnju održavaju se ljetne škole Rusinske nacionalne manjine koje su od 2004. godine do 2013. godine s obzirom na to da je postojao Savez Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske nosile naziv Ljetne škole Saveza Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske, a od 2013. godine s obzirom na to da se Savez podijelio i da je nastavljena suradnja samo sa Savezom Rusina Republike Hrvatske, nosile naziv Ljetne škole Saveza Rusina Republike Hrvatske. Na svakoj od tih škola sudjelovalo je oko 100-tinjak sudionika. Tako su održane Ljetne škole Saveza Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske, od 1.8. do 10.8.2004. godine, od 25.6. do 5.7.2006. godine, od 6.7. do 16.7.2006. godine, od 1.7. do 8.7.2007. godine, od 9.7. do 17.7.2007. godine, od 30.6. do 7.7.2013. godine, od 7.7. do 14.7.2013. godine. Ljetne škole Saveza Rusina Republike Hrvatske održane su: od 9.7. do 16.7.2014. godine, od 16.7. do 23.7.2014. godine, od 5.7. do 12.7.2015. godine, od 12.7. do 19.7.2015. godine, od 2.7. do 9.7.2017. godine, od 9.7. do 16.7.2017. godine, od 1.7. do 8.7.2018. godine, od 8.7. do 15.7.2018. godine, od 30.6. do 7.7.2019. godine, od 7.7. do 14.7.2019. godine.

Županijski Crveni križ podržava i sufinanciralo je održavanje Dana multikulturalnosti koje organizira Općinsko društvo Crvenog križa Darda. Ova manifestacija održana je kao jedinstvena aktivnost predstavnika nacionalnih manjina u svibnju 2018. godine i 2019. godine te je 2020. godine zbog COVID-19 otkazana. Na ovoj manifestaciji organizirani su bogati sadržaji folklornih nastupa KUD-ova nacionalnih manjina, izložbom rukotvorina, nacionalnih jela, a na završnoj svečanosti sudionici bivaju pozdravljeni od lokalnih dužnosnika i predstavnika nacionalnih manjina.

Gradsko društvo Crvenog križa Valpovo u razdoblju od 2014. do 2020. godine provodilo je projekt „Učim, radim...više vrijedim...“ koji je odobren u okviru programa Podrške socijalnom uključivanju i zapošljavanju marginaliziranih skupina Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, koji se financira sredstvima Europskog

socijalnog fonda u okviru Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020. Kroz Projekt je povećana mogućnost za zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih osoba romske nacionalne manjine, mladih bez odgovarajuće roditeljske skrbi, osoba s invaliditetom i korisnika prava na zajamčenu minimalnu naknadu. Kroz Projekt je osposobljeno 88 korisnika zajamčene minimalne naknade s područja Valpovštine, od toga 10 pripadnika romske nacionalne manjine.

Projekt pod nazivom „Pomoć najpotrebitijima na području Valpovštine“ provodio se u razdoblju od 20. srpnja 2018. do 20. siječnja 2020. godine s ciljem promicanje socijalne kohezije i socijalne uključenosti pridonoseći smanjenju siromaštva, posebice teških oblika siromaštva poput dječjeg siromaštva, beskućništva i nedostatka hrane. Projektom se pruža nefinancijska pomoć najpotrebitijim osobama s područja Valpovštine u suradnji sa Socijalnom samoposlugom iz Belišća te gradovima i općinama i to u vidu podjele 10.660 paketa hrane, 8.000 paketa higijene te 15.000 kuhanih obroka.

Gradsko društvo Crvenog križa Valpovo od rujna 2018. godine provodi projekt „Učim, radim...više vrijedim...“ koji je odobren u okviru programa Podrške socijalnom uključivanju i zapošljavanju marginaliziranih skupina koji se financira sredstvima Europskog socijalnog fonda u okviru Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020. Vrijednost projekta je 1.441.555,68 kuna, a cilj je povećati mogućnost za zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih osoba romske nacionalne manjine, mladih bez odgovarajuće roditeljske skrbi, osoba s invaliditetom i korisnika prava na zajamčenu minimalnu naknadu. Tijekom 2019. godine 69 osoba završilo je program osposobljavanja nezaposlenih osoba te je započeta izrada individualnih planova za sve korisnike prava na zajamčenu minimalnu naknadu.

Još jedan projekt usmjeren namijenjen pomoći djeci slabijeg imovinskog stanja s ciljem borbe protiv diskriminacije, pomoći manjinskim skupinama s naglaskom na Rome i olakšati integraciju u školski sustav, Projekt je „Šeraj znanje, lajkaj budućnost“, ako ji su inicirali i prijavili mladi GDCK Valpovo u okviru Poziva na dostavu projektnih prijedloga za program Europske snage solidarnosti za 2020. godinu. U trenutku pisanja ovog rada, u okviru Projekta za instrukcije je prijavljeno 11 djece pripadnika romske nacionalne manjine.

Osim redovnih edukacije, javnih pokaznih vježbi s ciljem prezentacije vještina prve pomoći i promocije programa nerijetki su slučajevi organizacije aktivnosti iz ovog područja za pripadnike romske nacionalne manjine pa je tako u Dardi su provedena su radionica prve pomoći za u Romskom resursnom centru.

U GDCK Donji Miholjac povremeno po potrebi za pripadnike Romske nacionalne manjine pruža se pomoć u sastavljanju raznih podnesaka i zamolbi.

Uz brojne programe ODCK Darda u koji su ravnopravno dostupni pripadnicima Romske nacionalne manjine provodili su se ili se provode programi u kojima su upravo Romi krajnji, odnosno sudionici. Jedan od takvih projekata je i Projekt „Zajednički razvoj zajednice“ koji se na području Općine Darda provodio 2006. godine, a financirala ga je Norveška vlada i Norveški Crveni križ putem Hrvatskog Crvenog križa. Kroz ovaj projekt pomagalo se marginaliziranim grupama u zajednici osobito Romskim ženama. Organizirane su edukacijske radionice šivanja i osposobljavanje za krojačice. Opremljen je radni prostor, te je oprema (šivaće mašine) darovana u vlasništvo Romskoj zajednici. Tečaj šivanja polazilo je 8 romskih žena.

Kroz Program „Zajednički razvoj zajednice - obrazovanje odraslih“ koji je proveden 2008. i 2009. godine pružana je pomoć u vidu osiguravanja predškolskog odgoja i obrazovanja, formalnog osnovnoškolskog obrazovanja te obrazovanja odraslih unutar marginaliziranih skupina u zajednici. ODCK Darda je u ovom Programu provodio informiranje stanovništva o njihovim pravima i mogućnostima te je radilo na motivaciji, organizaciji i provedbi dodatne nastave kroz volonterske usluge učitelja i osiguravanje prijevoza do obrazovnih institucija. U programu je bilo uključeno o sudionika i svi su uspjeli položiti ispite te, ishoditi svjedodžbe osnovne škole. S istim ciljem u razdoblju od 2010. do 2012. godine proveden je projekt „COMMO – mobilizacija zajednice“, kojega je financirala UniCredit fondacija na kojem je sudjelovalo 7 polaznika.

Posebno značajna i od strane lokalne, ali šire zajednice prepoznata aktivnost ODCK Darda koje se kontinuirano provodi od 2017. godine, povodom Svjetskog dana kulturnih raznolikosti je manifestacija „Kulturne raznolikosti, kulturno blago“. Cilj ove manifestacije je integriranje nacionalnih manjina u život zajednice kroz očuvanje i promicanje kulturne baštine i tradicije nastupom kulturno-umjetničkih društava, zborova i pojedinaca na području Općine Darda, a i šire. Provođenjem manifestacije ojačala se postojeća suradnja s drugim udrugama i društvima odnosno gradovima i općinama koja je izgrađena na temeljima tolerancije, prihvatanja različitosti te promicanje zajedništva u skladu s načelima Međunarodnog Pokreta Crvenog križa. U dosadašnjim provedenim manifestacijama sudjelovale su sljedeće nacionalne manjine s područja Općine Darda: romska, mađarska, srpska i bošnjačka nacionalna manjina te druge manjine s područja Osječko-baranjske županije: makedonska i rusinska nacionalna manjina.

9. Pozitivni primjer iz prakse²⁵⁸

Kao potvrda prethodnih razmatranja nastavno se prikazuje primjer iz prakse koji potvrđuje dobro funkcioniranje Vijeća romske nacionalne manjine pri Općini Darda. Zapravo, na inicijativu Udruge Roma Baranja s Općinom Darda, angažirajući i druge dionike došlo se do inicijative gradnje Kulturnog centra Roma Baranja. Iako je izgradnja trajala gotovo sedam godina zbog različitih problema vezanih za zemljište i ishođenje svih potrebnih suglasnosti i dozvola, Kulturni centar Roma Baranja je dovršen 2021. godine s gotovo 400 m² prostora i služi za sve oblike aktivnosti Romske nacionalne manjine od jačanja kompetencije članstva, do osnaživanja u zajednici. Sredstva za njegovu izgradnju osigurana su kroz Projekt s tim da su sredstva iz EU u 85% iznosu, 3% financirala je Općina Darda i 12% je financirano iz proračuna RH.

Paralelno s tim, na isti način, rješavan je još veći problem - problem stanovanja obitelji Romske nacionalne zajednice koje se uspješno rješava također kroz suradnju Vijeća romske nacionalne manjine i Općine Darda. Zapravo tu je u tijeku izgradnja komfornih stanova za 87 romskih obitelji s tim da je preko 50% već dovršeno, a realizacija ostalih je u tijeku. Nakon ovoga bit će nastavljano stambeno zbrinjavanje Romskih obitelji.

Također su odgovarajuće riješena i pitanja zdravstva, školstva kao i socijalna pitanja. Ovakav primjer pokazuje da sinergijom državnih tijela, udruga i Vijeća romske nacionalne manjine se mogu adekvatno riješiti svi problemi na obostrano zadovoljstvo.

10. Zaključna razmatranja

Na kraju prikazivanja uloge i značaja socijalno humanitarnih aktivnosti Hrvatskog Crvenog križa Društva Crvenog križa Osječko-baranjske županije usmjerenih na nacionalne manjine s posebnim osvrtom na pomoć Romskoj nacionalnoj zajednici, može se zaključiti da Republika Hrvatska kao država parlamentarne demokracije donosi nediskriminirajuće zakonske i druge propise, da donosi strategije i akcijske planove za provedbu usvojenih strategija npr. Romske nacionalne zajednice, da za provedbu tih planova odgojno obrazovnih, socijalnih, zdravstvenih i drugih sadržaja, izdvaja odgovarajuća sredstva i imenuje odgovarajuća tijela

²⁵⁸ Podaci dobiveni iz neposrednog intervjua s predsjednikom Vijeća romske nacionalne manjine Općine Darda Brankom Đurđevićem, Kulturni centar Roma Baranja, 03.05.2021.

koja skrbe o provedbi propisa i akcijskih planova te kontrole utrošenih sredstava. U tome pomažu i nevladine udruge, a posebno Hrvatski Crveni križ te u ovom slučaju Društvo Crvenog križa Osječko-baranjske županije čije su aktivnosti prikazane.

Posebno se može konstatirati da unatoč dobrim ustavnim i zakonskim temeljima, dobrim državnim strategijama i planovima i dobrim programima Crvenog križa još uvijek se ne može izraziti zadovoljstvo integriranjem Romske nacionalne zajednice u hrvatsko društvo te da i dalje treba još više raditi na uključivanju i integraciji romske djece od vrtića do osnovnog, srednjeg i visoko-školskog obrazovanja, do integriranja u sferi rada i zapošljavanja kako u državnim institucijama tako i u sferi rada u tzv. realnom sektoru. Za unapređenje integracije Roma u hrvatsko društvo mogu više doprinijeti državne institucije, jedinice regionalne i lokalne samouprave te nevladine udruge i udruge same Romske zajednice u Republici Hrvatskoj. Uz postojeće modele ulaganja u infrastrukturu i mjere poboljšavanja životnog standarda u romskim naseljima potrebno je kroz model integracije težiti geografskoj raširenosti i etničkoj fragmentiranosti s ciljem izbjegavanja negativnih posljedica asimilacije i getoizacije, kroz čega se može ostvariti dodatni pozitivni efekt multikulturalnosti zajednice. Isto tako u sve projekte koji se na bilo koji način odnose i na Romsku nacionalnu zajednicu, treba uključivati i predstavnike Roma bilo preko Vijeća romske nacionalne zajednice, bilo preko udruga Roma ili na treći način.

11. Conclusion of Observation

At the end of demonstration of the role and significance of socio-humanitarian activities performed by Red Cross Society of Osijek and Baranja county, directed at the national minorities with special attention to aid of Roma national community, it can be concluded that Republic of Croatia, as a country of parliamentary democracy, makes non-discriminatory legal and other regulations, it conducts strategies and action plans to realize these strategies (i.e. Roma national community), that for realization of these educational, social, medical and other plans, it provides appropriate means and it names appropriate bodies which ensure the proper application of the regulations and carrying out of the action plans, all the time keeping track of the means spent.

These efforts are supported by non-government groups as well, especially the Croatian Red Cross, and in this case, the Red Cross Society of Osijek and Baranja county, whose activities are presented.

It can be duly noted that despite the good constitutional and legal foundations, good government strategies and plans, and good programs of the Red Cross, the satisfaction of integration of Roma national community into the Croatian society can still not be expressed, and that it will take further efforts to involve and integrate the Roma children, from kindergarten and primary, through secondary and finally higher education, as well as integration in the spheres of work and employment, in both government institutions and the so-called real sector. For improvement of Roma integration to the Croatian society, greater contribution can be made by government institutions, units of regional and local autonomy, as well as non-government associations and associations of Roma community itself in the Republic of Croatia. With the existing models of investment into the infrastructure and with the regulations of improvement of the life standards in Roma neighborhoods, it is necessary to gravitate to geographical spread and ethnic fragmentation with the goal to avoid negative consequences of assimilation and ghettoisation, and to achieve additional positive effect of multicultural community. In the same manner, all projects directed at the Roma national community should include the representatives of Roma community, either through the Council of Roma national community, or through Roma associations, or in any other way.